

УДК 271.4-773(477.86)"1939/1946":929(038)

DOI: <https://doi.org/10.52761/3041-1777.2024.19.2.18>

ЧОРТКІВСЬКИЙ ДЕКАНАТ СТАНИСЛАВІВСЬКОЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЄПАРХІЇ У 1939–1946 РОКАХ

ДЕЛЯТИНСЬКИЙ Руслан

кандидат історичних наук, доцент

ПЗВО «Івано-Франківська академія Івана Золотоустого»

кафедра соціально-гуманітарних дисциплін

Науково-дослідний інститут історії Церкви ІФАІЗ

вул. Софрона Мудрого, 22, м. Івано-Франківськ, 76019, Україна

e-mail: r.deliatynskyi@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6020-7666>

ПОПИК Віталій

магістр богослов'я

ПЗВО «Івано-Франківська академія Івана Золотоустого»

кафедра богослов'я

вул. Софрона Мудрого, 22, м. Івано-Франківськ, 76019, Україна

Бібліографічний опис статті: Делятинський Р., Попик В. (2024). Чортківський деканат Станиславівської Греко-католицької єпархії у 1939–1946 роках. *Добрий Пастир: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія*, 19(2), 207–221. <https://doi.org/10.52761/3041-1777.2024.19.2.18>

Анотація. *Метою статті є об'єктивне дослідження історичного розвитку Чортківського деканату Станиславівської єпархії Галицької митрополії Греко-Католицької Церкви у період Другої світової війни 1939–1945 рр. та встановлення радянської влади в Галичині 1945–1946 рр., що привело до насильної ліквідації УГКЦ та її трансформації в «катакомбну» Церкву. **Методологія дослідження:** базовими є мікроісторичний, біографічний та просопографічний методи. **Наукова новизна** полягає в тому, що вперше проаналізовано особливості історичного розвитку Чортківського деканату Станиславівської єпархії УГКЦ у період Другої світової війни та «другої радянзації» Галичини (1939–1946 рр.). **Висновки:** Авторами показано специфіку державно-церковних відносин, взаємовплив політичного й церковного адміністративно-територіальних поділів у процесі ліквідації УГКЦ, з'ясовано роль окремих священників у подіях цього часу.*

Ключові слова: *Українська Греко-Католицька Церква, Станиславівська єпархія, Чортківський деканат, єпископ, декан, парох, адміністратор, сотруди́ник, катехит.*

Постановка проблеми. Сучасні обставини повномасштабної агресії РФ проти України, що поєднуються зі спробами фальсифікації історії з боку кремля, спонукають до уважного й прискіпливого дослідження актуальних проблем української історії задля збереження й зміцнення національної та громадянської ідентичності української нації. У цьому контексті окремої уваги заслуговують дослідження історичного розвитку християнських Церков і конфесій в Україні, ролі її ієрархії та духовенства у плеканні національної самосвідомості та державотворенні. Особлива роль у процесах українського націє- та державо-творення належить Українській Греко-Католицькій Церкві (далі – УГКЦ).

Дослідження історії УГКЦ в сучасній вітчизняній історіографії на початку ХХІ ст. набуває нових рис і темпів. Спостерігається поступове зміщення акцентів уваги дослідників від загальних проблем церковної історії на різних історичних етапах (від Берестейської унії до сучасності) до конкретніших проблем з'ясування специфіки регіонального розвитку (на прикладі окремих єпархій, деканатів, парафій) та ролі окремих персоналій (ієрархів і окремих священників) у релігійно-церковному та суспільному житті українського народу. Серед різного тематичного спектру сучасних досліджень особливої уваги заслуговує, зокрема, проблематика насильної ліквідації радянським режимом структур УГКЦ і їх трансформація в «катакомбну Церкву», що сприяла збереженню не тільки самої Церкви, але й особливої української національної та релігійної ідентичності, яка згодом проявилася під час національно-державного та релігійного відродження на початку 1990-х рр. Відтак зосередження дослідницької уваги на вужчому регіональному й персоналістичному вимірі проблеми розвитку УГКЦ у період Другої світової війни та «другої радянзації» є достатньо актуальним з теоретичної та практичної точки зору.

Ці мотиви обумовили вибір Чортківського деканату Станиславівської єпархії УГКЦ як об'єкта дослідження в даній статті, яка виконується в рамках комплексної науково-дослідної теми «Реабілітована пам'ять: сторінки історії УГКЦ в особах» (державний реєстраційний номер: 0123U103003; термін виконання з 01.07.2023 року по 30.12.2028 року)¹.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В сучасній вітчизняній історіографії проблематику історії УГКЦ у період Другої світової війни та

¹ Наукові проекти НДІ історії Церкви. *Івано-Франківська академія Івана Золотоустого*. URL: <http://ifaiz.edu.ua/novyny/1107-naukovi-proiekty-iic.html> (дата звернення: 09.02.2024); Наукова діяльність кафедри соціально-гуманітарних дисциплін: основні проекти та напрями. *Івано-Франківська академія Івана Золотоустого*. URL: <http://ifaiz.edu.ua/novyny/785-naukova-robota-kshd.html> (дата звернення: 15.11.2023); Горбань Р., Делятинський Р. Науково-дослідний проект «Українська Греко-Католицька Церква (1991–2011 рр.): етапи формування адміністративно-канонічної структури, особливості релігійно-церковного життя, перспективи розвитку». *Науковий вісник Івано-Франківського богословського університету УГКЦ «Добрий пастир»: збірник наукових праць. Богослов'я*. Івано-Франківськ, 2014. Вип. 5. С. 239–260; Делятинський Р., Єгрешій О., Маслій О., Галян Т., Гресько А., Саган Р. Біографічний словник духовенства Станиславівської (Івано-Франківської) єпархії – митрополії Української Греко-Католицької Церкви (1885–2020). Частина 2: Методологія і методика дослідження. Біограми на літеру «А», випуск 2). *Добрий Пастир: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія*. 2023. Вип. 18. С. 183-312. DOI: <https://doi.org/10.52761/2522-1558.2023.18.16>.

«другої радянської» Галичини (1939–1946 рр.) розробляли, зокрема, Б. Боцюрків², Т. Бублик³, І. Гавриш⁴, С. Гуркіна⁵, О. Єгрешій⁶, О. Маслій⁷, Н. Мизак і А. Яремчук⁸, М. Вегеш, Н. Концур-Карабінович, В. Марчук і М. Палінчак⁹, І. Пилипів і Р. Делятинський¹⁰, Р. Скакун¹¹, Я. Стоцький¹², О. Сурмач¹³. Водночас, слід відзначити, що окремого спеціального дослідження з історії Чортківського деканату Станиславівської єпархії, за винятком однієї нашої публікації¹⁴, досі так і не з'явилося.

Метою даної статті є об'єктивне дослідження історичного розвитку Чортківського деканату Станиславівської єпархії Галицької митрополії Греко-Католицької Церкви у період Другої світової війни 1939–1945 рр. та встановлення радянської влади в Галичині 1945–1946 рр., що привело до насильної ліквідації УГКЦ та її трансформації в «катакомбну» Церкву.

² Боцюрків Б. Українська Греко-Католицька Церква та Радянська держава (1939–1950) / Переклад з англ. Н. Кочан, за ред. О. Турія. Львів: Вид-во УКУ, 2005. XX+268 с.

³ Бублик Т. Становище греко-католицького духовенства Львівської архієпархії під час першої більшовицької окупації (1939–1941). *Ковчег. Науковий збірник з церковної історії*. Львів, 2018. Число 8. С. 58–71.

⁴ Гавриш І. Релігійно-політичні процеси на теренах Станиславівської єпархії УГКЦ напередодні та під час проведення Львівського собору. *Гілея: науковий вісник*. Збірник наукових праць. Київ, 2017. Вип. 120. С. 106–113.

⁵ Гуркіна С. В. Греко-католицьке духовенство Львівської архієпархії в умовах переслідування радянською владою (1944–1950 рр.): автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. 07.00.01 – історія України / Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2012. 20 с.

⁶ Єгрешій О. Єпископ Григорій Хомишин. Портрет релігійно-церковного і громадсько-політичного діяча. Івано-Франківськ: Нова зоря, 2006. 168 с. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/handle/123456789/6020>.

⁷ Маслій О. Жіноче чернецтво Галичини в умовах ліквідації Української Греко-Католицької Церкви та сталінських репресій (друга половина 1940-х – початок 1950-х рр.). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. Серія: Історія*. 2014. № 40. С. 174–180.

⁸ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів – Чернівці: Український католицький університет, 2021. 492 + 4 с. іл.

⁹ Нариси історії Української Греко-Католицької Церкви. В двох томах. Т. 1 / За загальною редакцією М. Вегеша; авторський колектив: М. М. Вегеш, Н. М. Концур-Карабінович, В. В. Марчук, М. М. Палінчак; передмова В. В. Гудзя, О. М. Ситника. Ужгород, 2022. 392 с. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/40544/1/Нариси%20історії%20УГКЦ.%20Т.%201.pdf>; Нариси історії Української Греко-Католицької Церкви. В двох томах. Т. 2 / За загальною редакцією М. Вегеша; авторський колектив: М. М. Вегеш, Н. М. Концур-Карабінович, В. В. Марчук, М. М. Палінчак; передмова В. В. Гудзя, О. М. Ситника. Ужгород, 2022. 348 с. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/40549/1/Нариси%20історії%20УГКЦ%20Т.%202.pdf>.

¹⁰ Пилипів І. В., Делятинський Р. І. Організаційна структура та соціальна діяльність духовенства Станиславівської єпархії в період німецької окупації. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Львів, 2017. Вип. 29. С. 184–194. URL: <http://jnas.nbu.gov.ua/article/UJRN-0000792802>; Делятинський Р. І. Станиславівська єпархія Греко-Католицької Церкви в суспільному житті Галичини (1885–1946 рр.): дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 «Історія України». Івано-Франківськ, 2017. 390 с.

¹¹ Скакун Р. Греко-католицьке духовенство Брідського деканату у вирі історичних катаклізмів (1939–1946). *Брідщина – край на межі Галичини й Волині: науковий збірник*. Броди, 2021. Вип. 12. С. 113–125. URL: https://www.academia.edu/49525202/Греко_католицьке_духовенство_Брідського_деканату_у_вирі_історичних_катаклізмів_1939_1946.

¹² Стоцький Я. Українська Греко-Католицька Церква і релігійне становище на Тернопільщині (1946–1989 рр.). Тернопіль: Підручники і посібники, 2003. 432 с.

¹³ Сурмач О. Структурна реорганізація УГКЦ в роки німецької окупації. *Історія релігій в Україні: Праці X-ї Міжнародної наукової конференції* (Львів, 16–19 травня 2000 року). Львів, 2000. Кн. 1. С. 364–369.

¹⁴ Попик В., Делятинський Р. Чортківський деканат Станиславівської єпархії УГКЦ: ретроспективний огляд (1885–1946 рр.). *Історико-краєзнавча діяльність у закладах освіти в умовах Нової української школи: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Івано-Франківськ, 18 травня 2023 року). Івано-Франківськ, 2023. С. 176–183.

У процесі нашого дослідження буде використано декілька нових методів, зокрема, мікроісторичного аналізу – для виявлення специфіки взаємозв'язку адміністративно-територіального поділу державного (на воєводства і повіти, області та райони) й церковного (на єпархії та деканати) у процесі ліквідації УГКЦ, а також біографічного і просопографічного методів для формування колективного портрету духовенства Чортківського деканату в окреслений період¹⁵.

Виклад основного матеріалу

Період Другої світової війни став часом важких випробувань як для всього українського народу, так і греко-католицького духовенства, зокрема в межах Чортківського деканату Станиславівської єпархії в складі Галицької митрополії УГКЦ.

Вже у перший період Другої світової війни, відомий як «перша радянська» західних областей України 1939–1941 рр., Греко-Католицька Церква, хоча й була деякий час толерована, але юридично позбавлена легальних засобів для існування (через конфіскацію церковної землі) та розвитку суспільної праці духовенства (через передчу метрик органам місцевої влади, скасування уроків релігії в школі, відокремлення школи від церкви, закриття всіх культурно-просвітницьких товариств тощо)¹⁶.

Варто відзначити, що упродовж 1939–1945 рр. в структурі Чортківського деканату налічувалося 26 парафій – в с. Біла, с. Білобожниця, с. Бобулинці, с. Будзанів, с. Бичківці, м. Чортків, с. Джурин, м. Ягольниця, с. Ягольниця Стара, м. Язловець, с. Кійданів, с. Косів, с. Ласківці, с. Медведівці, с. Оссівці, с. Паушівка, с. Петликівці Великі (Старі), с. Полівці, с. Помірці, с. Ромашівка, с. Шульганівка, с. Трибухівці, с. Вербоivecь, с. Звиняч, с. Цвітова, с. Скородинці¹⁷.

Упродовж 1939–1945 рр. Чортківський деканат продовжував очолювати о. Лев Воробкевич (1880–1955?)¹⁸. Віце-деканами Чортківського деканату в цей час, очевидно, залишались о. Степан Чеховський (1884–1977), о. Микола Івахнюк (1886–1938?) і о. Петро Коцюба (Коцюбинський) (1872–1938?)¹⁹. Найбільш імовірно, у зв'язку із закриттям доступу священників до школи в

¹⁵ Детальніше див.: Історична наука: термінологічний і понятійний довідник / В. М. Литвин, В. І. Гусев, А. Г. Слюсаренко та ін. Київ: Вища школа, 2002. С. 243-244; Яковенко Н. Вступ до історії. Київ: Критика, 2007. С. 229-256; Попик В. І. Biography – біографіка – біографістика – біобібліографія: понятійний арсенал історико-біографічних досліджень. *Український історичний журнал*. 2015. № 3. С. 122-136; Дашкевич Я. Об'єктивне і суб'єктивне в просопографії. *Дашкевич Я. Майстерня історика: Джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни* / Львівське відділення ІУАД ім. М. С. Грушевського НАН України. Львів: Літературна агенція «Піраміда», 2011. С. 238-244.

¹⁶ Детальніше див.: Делятинський Р. І. Станиславівська єпархія Греко-Католицької Церкви в суспільному житті Галичини... С. 140-142.

¹⁷ Блажейовський Д. Історичний шематизм Станиславівської (Івано-Франківської) єпархії від її заснування до початку Другої світової війни (1885–1938): [англ. мовою]. Львів: Місіонер, 2002. С. 18.

¹⁸ Блажейовський Д. Історичний шематизм Станиславівської (Івано-Франківської) єпархії... С. 17; Реабілітовані історією. У 27 томах. Тернопільська область. Книга п'ята / Упор. О. Г. Бажан, П. З. Гуцал, Л. М. Кіт. Тернопіль: ТОВ «Терно-граф», 2018. С. 339-340.

¹⁹ Блажейовський Д. Історичний шематизм Станиславівської (Івано-Франківської) єпархії... С. 279, 280, 294, 312, 332, 360, 365, 381; Делятинський Р. І. Станиславівська єпархія Греко-Католицької Церкви в суспільному житті Галичини... С. 350-351; Шематизм... гр.-катол. Єпархії Станиславівської... 1931. С. 152; 1938. С. 167.

період «першої радянзації» фактично не функціонували ординаріатські комісарі у шкільних справах, обов'язки яких доти виконували о Володислав Гнатів (1891–1938?), о Михайло Романовський (1880–1938?) та о Михайло Фіголь (1884–1938?)²⁰.

Співвідношення церковного адміністративно-територіального поділу Чортківського деканату з державно-політичним адміністративно-територіальним поділом у 1939–1941 рр. був таким: парафії деканату були розташовані в межах Чортківського, Білобожницького, Буцацького і Теревовлянського районів Тернопільської області²¹. Такий деталізований адміністративно-територіальний поділ областей на райони сприяв встановленню суворого контролю радянських органів держбезпеки за греко-католицьким духовенством.

Уже в листопаді 1939 р. управління державної безпеки НКВС в західних областях почали відкривати агентурні справи на греко-католицьке духовенство з метою збору «компрометуючої» інформації та планування репресій. Упродовж 1939–1941 рр. переслідувань з боку органів НКВС зазнали десятки священиків Станиславівської єпархії, зокрема й з Чортківського деканату. У 1940 р. о. Іллю Кливака (1880–1942), пароха с. Мшанця Чортківського району 1940 р. було арештовано, засуджено на смертну кару, але потім заслано в район м. Ташкенту. У червні 1941 р. з відступом Червоної армії, органи НКВС провели масові розстріли політв'язнів. Тоді були розстріляні священики о. Антін Ричаківський (1903–1941) з с. Угрия, о. Омелян Боярський (1865–1941) з с. Новосілки²². Парох м. Чортків Теодор Чубатий був арештований у 1940 р., а пізніше, у 1941 р. розстріляний²³.

Репресивна політика органів радянської влади викликала серед греко-католицького духовенства пасивний опір заходам радянської влади, спираючись на духовний авторитет серед власного народу. Відтак, як відзначають сучасні дослідники, саме авторитет ієрархії та духовенства серед народу завадив радянському режимові ліквідувати Греко-Католицьку Церкву вже в 1941 р.²⁴

Уже на початку другого етапу Другої світової війни, 30 червня 1941 р. у Львові відбулося проголошення Акту відновлення незалежності Української держави, яке, однак викликало репресії нової окупаційної влади. Характерно, що загалом греко-католицьке духовенство, в тому числі й Чортківського деканату, підтримало ідею відновлення Української державності²⁵.

²⁰ Блажейовський Д. Історичний шематизм Станиславівської (Івано-Франківської) єпархії... С. 279, 290, 298, 318, 322, 335, 356, 383; Шематизм... гр.-катол. Єпархії Станиславівської... 1931. С. 152; 1938. С. 167.

²¹ Делятинський Р. І. Станиславівська єпархія Греко-Католицької Церкви в суспільному житті Галичини... С. 319.

²² Там само. С. 146; Історично-мемуарний збірник Чортківської округи... С. 240, 396, 778.

²³ Делятинський Р. І. Станиславівська єпархія Греко-Католицької Церкви в суспільному житті Галичини... С. 387.

²⁴ Делятинський Р. І. Станиславівська єпархія Греко-Католицької Церкви в суспільному житті Галичини... С. 147.

²⁵ Делятинський Р. І. Участь греко-католицького духовенства Станиславівської єпархії у формуванні української адміністрації (липень – серпень 1941 р.). *Ціннісно-смісловий вимір буття українського суспільства і*

У червні – серпні 1941 р. Станиславівська єпархія була розділена з огляду на воєнні обставини: у сфері угорської окупації перебували Богородчанський, Городенківський, Жуківський, Коломийський, Косівський, Кудринецький, Надвірнянський, Пістинський, Станиславівський Тисменицький, Товмацький і частково Устецький деканати, у сфері румунської окупації – Заліщицький та Снятинський деканати, а німецькими військами одразу ж були окуповані Бучацький, Гусятинський, Єзупільський, Скальський, Чортківський і частково Устецький деканати²⁶.

До кінця грудня 1941 р. було визначено адміністративно-політичний поділ дистрикту Галичина на 16 округів, внаслідок чого територія Станиславівської єпархії співвідносилась цілком із округами Городенка, Коломия і Чортків, частково – із округом Станиславів (райони Делятин, Надвірна, Станиславів) і Бережани (район Бучач). Це, очевидно, також сприяло запровадженню жорсткого контролю над Греко-Католицькою Церквою органів служби безпеки, в структурі яких на рівні округів діяв відділ у церковних справах²⁷. В цей час Чортківський деканат Станиславівської єпархії увійшов до адміністративно-політичної округи Чортків дистрикту Галичина.

У період німецької окупації єдиним легальним органом, що виступив організатором українського суспільного життя в дистрикті Галичина, став Український Крайовий Комітет, заснований у жовтні 1941 р. за підтримки митрополита А. Шептицького. Духовенство Станиславівської єпархії взяло активну участь в діяльності українських комітетів на окружному, повітовому та місцевому рівнях. Греко-католицьке духовенство, керуючись консервативними християнськими принципами, виявило активність у їхній діяльності²⁸. Однак упродовж 1941–1945 рр. відношення духовенства до німецької окупаційної адміністрації поступово кардинально змінюється від «формальної лояльності» до «пасивного опору»²⁹. Певним винятком стала підтримка ідеї формування дивізії «Галичина», яку сприймали як зародок майбутньої української армії. Так, з агітацією за вступ до дивізії виступив, зокрема, о. Василь Попадюк у с. Шманьківці Чортківського повіту. Однак, на думку сучасних дослідників, цей факт «не означав колаборації, адже агітацію проводили, з одного боку, під

перспективи українського націоналізму: Матеріали III міжнародної наукової конференції (Івано-Франківськ, 17–18 листопада 2007 р.). Івано-Франківськ: Місто НВ, 2007. С. 219–220.

²⁶ Делятинський Р. І. Станиславівська єпархія Греко-Католицької Церкви в суспільному житті Галичини... С. 148; Історично-мемуарний збірник Чортківської округи... С. 192, 367, 546, 745.

²⁷ Делятинський Р. І. Станиславівська єпархія Греко-Католицької Церкви в суспільному житті Галичини... С. 150; Пилипів І. В., Делятинський Р. І. Організаційна структура та соціальна діяльність духовенства Станиславівської єпархії в період німецької окупації... С. 187; Порівн.: Державний архів Івано-Франківської області (ДАІФО). Ф. Р-389 (Уповноважений Ради в справах православної церкви при Раді Міністрів СРСР по Станиславській області, 1944–1962 рр.), оп.2, спр.1. Карта-схема дислокації благочиній Галичини станом на 15.11.1942 р., 1 арк.

²⁸ Пилипів І. В., Делятинський Р. І. Організаційна структура та соціальна діяльність духовенства Станиславівської єпархії в період німецької окупації... С. 189–190.

²⁹ Пилипів І. В., Делятинський Р. І. Організаційна структура та соціальна діяльність духовенства Станиславівської єпархії в період німецької окупації... С. 192.

прямим тиском адміністрації, а з іншого – під страхом «загрози більшовизму» й надіями на відновлення Української держави»³⁰.

В ході воєнних дій у липні – жовтні 1944 рр. відбулося повернення радянського окупаційного режиму в західні області України, відтак розпочався «другий період радянізації», що трагічно позначився на долі українського народу та греко-католицького духовенства.

Уже з перших днів «відновлення радянської влади», попри певну толерантність до Греко-Католицької Церкви, поступово радянський режим готується до її насильної ліквідації. Так, у листопаді – грудні 1944 р. органами НКДБ були взяті на облік, зокрема, парох с. Давидківці Чортківського району о. В. Попадюк, парох с. Чабарівка Гусятинського району о. А. Малиновський та інші греко-католицькі священики, яких звинувачено в посвяченні могил «борцям за волю України», організації маніфестацій «на честь німецьких окупантів», агітації за вступ до дивізії «Галичина» та підтримці ОУН і УПА³¹. На початку 1945 р. органи НКДБ продовжують заходи, спрямовані на компрометацію і «розклад» ГКЦ, наголошуючи на зв'язках духовенства з ОУН і УПА, на багатьох священиків відкрили справи-формуляри. Зокрема, УНКДБ у Тернопільській області до 3 лютого 1945 р. взяло на оперативний облік 31 священика ГКЦ³².

Після арешту єпископів 11 квітня 1945 р. формується підпільна структура управління Станиславівською єпархією через генеральних (капітульних) вікаріїв, раніше таємно призначених Г. Хомишиним³³. Але 25-26 травня 1945 р. органами НКДБ були арештовані вікарії єпархії – В.-Г. Балагурак, А. Бойчук, С. Вапрович, а також Гусятинський декан А. Малиновський, ігумен монастиря Василян у м. Бучачі П.-П. Теодорович, парох м. Чорткова Й.-І. Чепіль ЧСВВ та ін.³⁴. Масові арешти священиків, за розрахунком органів НКДБ, мали створити відповідний «психологічний ґрунт» у середовищі духовенства, не просто дезорганізувати всю ГКЦ, а спонукати до відповідних дій³⁵.

Наступним етапом акції ліквідації ГКЦ стала організація під контролем органів НКДБ «Ініціативної групи по возз'єднанню ГКЦ з РПЦ». Але пошук представника від Станиславівської єпархії, який би погодився увійти до складу «Ініціативної групи», затягнувся на деякий час. Радянські органи держбезпеки

³⁰ Делятинський Р. І. Станиславівська єпархія Греко-Католицької Церкви в суспільному житті Галичини... С. 159.

³¹ Там само. С. 168; Ліквідація УГКЦ (1939–1946). Документи радянських органів державної безпеки: у 2 т. Київ: ПП Сергійчук М.І., 2006. Т. 1. С. 223-224, 257-270.

³² Делятинський Р. І. Станиславівська єпархія Греко-Католицької Церкви в суспільному житті Галичини... С. 170; Ліквідація УГКЦ (1939–1946). Документи радянських органів державної безпеки... Т. 1. С. 345.

³³ Делятинський Р. І. Станиславівська єпархія Греко-Католицької Церкви в суспільному житті Галичини... С. 173.

³⁴ Делятинський Р. І. Станиславівська єпархія Греко-Католицької Церкви в суспільному житті Галичини... С. 173; Мартирологія Українських Церков: у 4-х томах. Т. 2: Українська Католицька Церква: Документи, матеріали, християнський самвидав України / Упорядкували і зредагували О.Зінкевич і о. Т.Р. Лончина. Торонто; Балтимор: Українське видавництво «Смолоскіп» ім. В.Симоненка, 1985. С. 108, 111, 112, 134, 148, 162; Лебедович І. З мартирології духовенства Західної України. Філадельфія, 1978. С. 95-96.

³⁵ Делятинський Р. І. Станиславівська єпархія Греко-Католицької Церкви в суспільному житті Галичини... С. 173.

намагалися залучити декількох кандидатів, і лише третій з них – парох с. Пробіжної і Гусятинський декан о. Антін Пельвецький (1898–1957), оперативно погодився на визначену йому роль, і 28 травня 1945 р. оголошено про створення «Ініціативної групи з возз'єднання ГКЦ з РПЦ»³⁶. Відношення духовенства до «Ініціативної групи» було строкатим – від негативного до позитивного, і змінювалося впродовж 1945 р. залежно від декількох факторів: тиску з використанням «компромату» під час співбесід з уповноваженим РСРК по області, за співучасті члена «Ініціативної групи» А. Пельвецького та співробітника НКДБ; впливу інформації про арешти органами НКДБ священників або їх родичів за «політичними» звинуваченнями та повідомлень про можливі акції «помсти» щодо «возз'єднаних» з боку відділів УПА³⁷.

В січні 1946 р. А. Пельвецький, як «адміністратор» Станіславської єпархії, на вимогу органів НКДБ змінив поділ єпархії, створивши 34 деканати, що цілком співпадали з районами Станіславської області³⁸. Разом з тим недостатньо незрозумілою залишається загальна схема структури деканатів в межах Тернопільської області на початку 1946 р., реорганізація яких, найбільш імовірно, була віднесена до сфери компетенції православного Львівсько-Тернопільського єпископа Макарія Оксіюка³⁹. Саме в цей час Чортківський деканат був реорганізований із врахуванням адміністративно-територіального поділу Тернопільської області на райони станом на 1946 р.⁴⁰.

Відтак, внаслідок цієї реорганізації 1946 р. кожна із 26 парафій (включно із «дочірніми» цервами і «присілками», навіть з перейменуваннями назв населених пунктів) Чортківського деканату Станіславської греко-католицької єпархії опинилася в межах таких п'яти нових районів Тернопільської області, що одночасно стали деканатами-благочиніями Львівсько-Тернопільської православної єпархії, а саме: 1) Білобожницького (с. Білобожниця, х. Мазурівка, с. Ридодуби, с. Калинівщина, с. Семаківці; с. Бичківці / Бичків, с. Білий Потік; с. Біла; с. Джурин, с. Слобідка Джурівська; с. Звиняч, с. Скомороше; с. Косів; с. Паушівка / Палашівка, с. Базар; с. Полівці / Половці, с. Криволука; с. Ромашівка; с. Скородинці; с. Стара Ягольниця, с. Черкавщина), 2) Буданівського (с. Будзанів / Буданів; с. Вербовець / Вербівці; с. Ласківці,

³⁶ Там само. С. 174; Ліквідація УГКЦ (1939–1946). Документи радянських органів державної безпеки... Т. 1. С. 740-742. Делятинський Р, Єгрешій О., Соловка Л. «Від Голгофи через катакомби до Воскресіння»: до 70-х роковин Львівського псевдо-собору 1946 р. *Науковий вісник Івано-Франківського богословського університету УГКЦ «Добрий Пастир». Збірник наукових праць. Богослов'я.* Івано-Франківськ, 2016. Вип. 9: до 70-х роковин Львівського псевдо-собору. С. 43-45.

³⁷ Делятинський Р. І. Станіславська єпархія Греко-Католицької Церкви в суспільному житті Галичини... С. 175.

³⁸ Там само. С. 177. ДАІФО. Ф. Р-388, оп. 2, спр. 32. Матеріали про возз'єднання греко-католицької церкви з православною церквою по Станіславській області, 17.07.1945–07.03. 1946 рр., арк. 183-183зв. Делятинський Р, Єгрешій О., Соловка Л. «Від Голгофи через катакомби до Воскресіння»: до 70-х роковин... С. 46-47.

³⁹ Стоцький Я. Українська Греко-Католицька Церква і релігійне становище на Тернопільщині (1946–1989 рр.). Тернопіль: Підручники і посібники, 2003. С. 49; Делятинський Р, Єгрешій О., Соловка Л. «Від Голгофи через катакомби до Воскресіння»: до 70-х роковин... С. 47-48.

⁴⁰ Детальніше див.: Українська РСР: Адміністративно-територіальний поділ: на 1 вересня 1946 року. Вид. перше / Відп. ред. М. Ф. Попівський. Інформаційно-статистичний відділ при Секретаріаті Президії Верховної ради Української РСР. Київ: Українське вид-во політичної літератури, 1947. С. 551-583.

с. Кульчиці / Кульчики), 3) Бучацького (с. Бобулинці; с. Кїйданів / Киданів; с. Медведівці, с. Новоставці; с. Пилява; с. Старі Петликівці, с. Нові Петликівці, с. Білявинці; с. Помірці, с. Рїпінці; с. Осівці; с. Трибухівці; с. Цвітова, с. Пишківці), 4) Золотопотїцького (с. Бровари; с. Дуліби; с. Залїщики Малі / Залїщики; с. Передмістя, с. Язловець / Яблунівка, с. Новосїлка Язловецька / Новосїлка), 5) Чортківського (м. Чортків, с. Вигнанка / Вигнанка Горїшня; с. Шульганівка, с. Долина; м. Ягольниця / Ягїльниця, с. Нагїрянка, с. Салївка, с. Хомяківка) районів-благочинїй⁴¹.

Упродовж 8-10 березня 1946 р. у храмі св. Юра в м. Львові під контролем органів НКДБ пройшов неканонїчний собор Греко-Католицької Церкви за участю 235 делегатів (216 священників і 19 мирян). Учасниками псевдо-собору були 47 священників із Станїславської і 40 священників з Тернопільської областей⁴². Зокрема, з Чортківського району-деканату в псевдо-соборі взяли участь о. Дмитро Паляниця (1890–1946?) та о. Микола Стецик (1910–1946?)⁴³.

У середовищі греко-католицького духовенства Станїславївської єпархїї, на думку Р. Делятинського, можна умовно виокремити шість груп життєвих стратегїй священників після насильної лїквідацї ГКЦ 1946 рр. До першої групи належать ті священники ГКЦ, котрі перейшли до РПЦ, отримали повторну реєстрацїю як православні священники і в такїй ролї продовжили душпастирське служїння до кїнця свого життя. Другу групу складають священники ГКЦ, якї перейшли до РПЦ і згодом відкликали свїй пїдпис, були арештованї, вїдбували покарання і померли на засланнї. До третьої групи належать священники ГКЦ, якї перейшли до РПЦ і згодом відкликали свїй пїдпис, були арештованї та вїдбули покарання, потїм продовжили пїдпїльне служїння в «катакомбнїй» ГКЦ. До четвертої групи належать священники ГКЦ, якї не перейшли до РПЦ, за що були арештованї й засудженї, вїдбули покарання, а пїсля повернення продовжили пїдпїльне служїння в «катакомбнїй» Церкві. П'яту групу складають священники ГКЦ, якї спершу не перейшли до РПЦ, за що були арештованї, засудженї, вїдбули покарання, а пїсля повернення пїд впливом тиску органів НКДБ «возз'єднались» з РПЦ. До шостої (ї останньої) групи можна вїднести священників ГКЦ, якї не перейшли до РПЦ, уникнули арештїв і продовжили пїдпїльне служїння⁴⁴.

⁴¹ Див. і порївн.: Шематизм... гр.-катол. Єпархїї Станїславївської... 1938. С. 167-177; Українська РСР: Адмїнїстративно-територїальний подїл: на 1 вересня 1946 року. Вид. перше... С. 551-583.

⁴² Делятинський Р. І. Станїславївська єпархїя Греко-Католицької Церкви в суспїльному життї Галичини... С. 177.

⁴³ Там само. С. 390; Стоцький Я. Українська Греко-Католицька Церква і релїгїйне становище на Тернопільщинї (1946–1989 рр.)... С. 61.

⁴⁴ Делятинський Р. І. Станїславївська єпархїя Греко-Католицької Церкви в суспїльному життї Галичини... С. 177-178. Порївн.: Делятинський Р. Долї греко-католицьких священників Коломїйського деканату Станїславївської єпархїї: до і пїсля Львівського псевдо-собору 1946 р. *Коломїя в європейській історїї та культурї*: Матерїали Всеукраїнської науково-практичної конференцїї, присвяченої 775-рїччю першої лїтописної згадки про Коломїю (07 жовтня 2016 року). Івано-Франківськ, 2017. С. 39–48; Боцюркїв Б. Українська Греко-Католицька Церква та Радянська держава (1939–1950) / Переклад з англ. Н. Кочан, за ред. О. Турїя. Львів: Вид-во УКУ, 2005. ХХ+268 с.; Будз К. М. Українська греко-католицька церква у Галичинї (1946–1968 рр.): стратегїї виживання та опору у пїдпїллі: Дисертацїя на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук; 07.00.01 –

Дослідник Я. Стоцький реконструював перелік тих греко-католицьких священиків Тернопільської області, котрі перейшли до РПЦ у 1945–1947 рр. Серед них знаходимо відомості, зокрема, про священиків Чортківського греко-католицького деканату. Отож, «возз'єдналися» із РПЦ такі священики, як: о. Михайло Бубняк з с. Полівці, о. Іван Гайдукевич з с. Скородинці, о. Степан Гаук з с. Білий Потік, о. Михайло Грималюк з с. Звиняч, о. Осип Дрібнюк з с. Ягольниця Стара, о. Степан Ніцович з с. Палашівка, о. Дмитро Паляниця з с. Біла, о. Мирослав Плецан з с. Ромашівка, о. Михайло Романовський з с. Бичківці, о. Ілля Братик з с. Вербівець, о. Володимир Микорин з с. Буданів, о. Михайло Рокіцький з с. Ласківці, о. Іван Мороко з с. Язловець, о. Володимир Гук з с. Ягільниця, о. Микола Стецик з с. Шманьківці, о. Михайло Фіголь з с. Шульганівка⁴⁵. Таким чином, перелічені священики належали до першої, очевидно, чисельно найбільшої групи греко-католицького духовенства Чортківського деканату, що формально «возз'єдналися» з РПЦ, хоча детальне дослідження їхніх біографій у перспективі допоможе скоригувати цю умовну класифікацію.

Щодо наступних п'яти груп життєвих стратегій греко-католицького духовенства після насильної ліквідації ГКЦ 1946 р., то їх персональна ідентифікація потребує ще додаткових студій на основі солідної джерельної бази⁴⁶.

Зрештою, можна впевнено стверджувати, що із 1946 р. у межах Чортківського греко-католицького деканату поступово формується структура підпільної Греко-Католицької Церкви, що має свої специфічні риси⁴⁷.

Висновки та перспективи дальших досліджень. Підсумовуючи історичний нарис Чортківського деканату в період 1939–1946 рр., слід відзначити, що в умовах воєнного часу німецький та радянський окупаційні режими суттєво змінили модель державно-церковних відносин, що негативно вплинула передусім на душпастирську й громадську діяльність духовенства, а відтак і на структуру деканату, адже внаслідок «акції возз'єднання ГКЦ із РПЦ» Чортківський греко-католицький деканат був реорганізований на п'ять

історія України / Національний університет «Києво-Могилянська академія»; Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2016. 244 с.

⁴⁵ Стоцький Я. Українська Греко-Католицька Церква і релігійне становище на Тернопільщині (1946–1989 рр.)... С. 49-54.

⁴⁶ Детальніше про це див.: Боцюрків Б. Міфологія чи мартирологія? Досвід і проблеми наукових досліджень сталінської ліквідації греко-католицької церкви в Галичині 1944–1946 рр. *Український археографічний щорічник*. Київ, 2001. Вип. 5/6. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Bociurkiw_Bohdan-Rostyslav/Mifolohiia_chy_martyrolohiia/; Гуркіна С. «Образ сили духу»: греко-католицьке духовенство Львівської архієпархії після Другої світової війни і проблема персоніфікації релігійних переконань та ідентичності. *Україна Модерна*. 2011. Вип. 7. С. 99-110. URL: https://uamoderna.com/images/archiv/11/7_UM_11_Statti_Hurkina.pdf.

⁴⁷ Детальніше про це див.: Боцюрків Б. Українська Греко-Католицька Церква в катакомбах (1946–1989). *Ковчег: Збірник статей з церковної історії*. Львів, 1993. Ч. 1. С. 123-164. URL: <http://ichistory.org.ua/wp-content/uploads/2016/03/img192.pdf>; [Говера І.]. Літургія підпільної Церкви: Збірник на честь 25-ї річниці легалізації УГКЦ / за ред. Івана Говери. Спомини. Статті. Інтерв'ю, Фотоматеріали. Рим – Тернопіль: Джура. 2014. 208 с.; Говера І. Літургійне життя священиків та вірних в Українській Греко-Католицькій Церкві: Українська Греко-Католицька Церква в період підпілля (1946 – 1989). Львів: Свічадо, 2019. 400 с.

православних благочинній-районів, а паралельно зароджувалися структури «катакомбної» Греко-Католицької Церкви.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Блажейовський Д. Історичний шематизм Станиславівської (Івано-Франківської) єпархії від її заснування до початку Другої світової війни (1885–1938): [англ. мовою]. Львів: Місіонер, 2002. 450 с.
2. Боцюрків Б. Міфологія чи мартирологія? Досвід і проблеми наукових досліджень сталінської ліквідації греко-католицької церкви в Галичині 1944–1946 рр. *Український археографічний щорічник*. Київ, 2001. Вип. 5/6. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Bociurkiw_Bohdan-Rostyslav/Mifolohiia_chy_martyrolohiia/.
3. Боцюрків Б. Українська Греко-Католицька Церква в катакомбах (1946–1989). *Ковчег: Збірник статей з церковної історії*. Львів, 1993. Ч. 1. С. 123-164. URL: <http://ichistory.org.ua/wp-content/uploads/2016/03/img192.pdf>.
4. Боцюрків Б. Українська Греко-Католицька Церква та Радянська держава (1939–1950) / Переклад з англ. Н. Кочан, за ред. О. Турія. Львів: Вид-во УКУ, 2005. XX+268 с.
5. Бублик Т. Становище греко-католицького духовенства Львівської архієпархії під час першої більшовицької окупації (1939–1941). *Ковчег. Науковий збірник з церковної історії*. Львів, 2018. Число 8. С. 58–71.
6. Будз К. М. Українська греко-католицька церква у Галичині (1946–1968 рр.): стратегії виживання та опору у підпіллі: Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук; 07.00.01 – історія України / Національний університет «Києво-Могилянська академія»; Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2016. 244 с.
7. Гавриш І. Релігійно-політичні процеси на теренах Станиславівської єпархії УГКЦ напередодні та під час проведення Львівського собору. *Гілея: науковий вісник*. Збірник наукових праць. Київ, 2017. Вип. 120. С. 106–113.
8. Говера І. Літургійне життя священників та вірних в Українській Греко-Католицькій Церкві: Українська Греко-Католицька Церква в період підпілля (1946 – 1989). Львів: Свічадо, 2019. 400 с.
9. [Говера І.]. Літургія підпільної Церкви: Збірник на честь 25-ї річниці легалізації УГКЦ / за ред. Івана Говери. Спомини. Статті. Інтерв'ю, Фотоматеріали. Рим – Тернопіль: Джура. 2014. 208 с.
10. Горбань Р., Делятинський Р. Науково-дослідний проект «Українська Греко-Католицька Церква (1991–2011 рр.): етапи формування адміністративно-канонічної структури, особливості релігійно-церковного життя, перспективи розвитку». *Науковий вісник Івано-Франківського богословського університету УГКЦ «Добрий пастир»: збірник наукових праць*. Богослов'я. Івано-Франківськ, 2014. Вип. 5. С. 239–260.

11. Гуркіна С. В. Греко-католицьке духовенство Львівської архієпархії в умовах переслідування радянською владою (1944–1950 рр.): автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. 07.00.01 – історія України / Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2012. 20 с.
12. Гуркіна С. «Образ сили духу»: греко-католицьке духовенство Львівської архієпархії після Другої світової війни і проблема персоніфікації релігійних переконань та ідентичності. *Україна Модерна*. 2011. Вип. 7. С. 99-110. URL: https://uamoderna.com/images/archiv/11/7_UM_11_Statti_Hurkina.pdf.
13. Дашкевич Я. Об'єктивне і суб'єктивне в просопографії. *Дашкевич Я. Майстерня історика: Джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни* / Львівське відділення ІУАД ім. М. С. Грушевського НАН України. Львів: Літературна агенція «Піраміда», 2011. С. 238-244.
14. Делятинський Р. І. Станиславівська єпархія Греко-Католицької Церкви в суспільному житті Галичини (1885–1946 рр.): дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 «Історія України». Івано-Франківськ, 2017. 390 с.
15. Делятинський Р. Долі греко-католицьких священників Коломийського деканату Станиславівської єпархії: до і після Львівського псевдо-собору 1946 р. *Коломия в європейській історії та культурі: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 775-річчю першої літописної згадки про Коломию (07 жовтня 2016 року)*. Івано-Франківськ, 2017. С. 23–51.
16. Делятинський Р. І. Участь греко-католицького духовенства Станиславівської єпархії у формуванні української адміністрації (липень – серпень 1941 р.). *Ціннісно-смісловий вимір буття українського суспільства і перспективи українського націоналізму: Матеріали III міжнародної наукової конференції (Івано-Франківськ, 17–18 листопада 2007 р.)*. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2007. С. 214-225.
17. Делятинський Р., Єгрешій О., Маслій О., Галян Т., Гресько А., Саган Р. Біографічний словник духовенства Станиславівської (Івано-Франківської) єпархії – митрополії Української Греко-Католицької Церкви (1885–2020). Частина 2: Методологія і методика дослідження. Біограми на літеру «А», випуск 2). *Добрий Пастир: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія*. 2023. Вип. 18. С. 183-312. DOI: <https://doi.org/10.52761/2522-1558.2023.18.16>.
18. Делятинський Р., Єгрешій О., Соловка Л. «Від Голгофи через катакомби до Воскресіння»: до 70-х роковин Львівського псевдо-собору 1946 р. *Науковий вісник Івано-Франківського богословського університету УГКЦ «Добрий Пастир»*. Збірник наукових праць. Богослов'я. Івано-Франківськ, 2016. Вип. 9: до 70-х роковин Львівського псевдо-собору. С. 32–77. URL: <http://journal.ifaiz.edu.ua/index.php/gp/article/view/13>.

19. Державний архів Івано-Франківської області (ДАІФО). Ф. Р-388, оп. 2, спр. 32. Матеріали про возз'єднання греко-католицької церкви з православною церквою по Станіславській області, 17.07.1945–07.03. 1946 рр., 192 арк.
20. Державний архів Івано-Франківської області (ДАІФО). Ф. Р-389 (Уповноважений Ради в справах православної церкви при Раді Міністрів СРСР по Станіславській області, 1944-1962 рр.), оп.2, спр.1. Карта-схема дислокації благочиній Галичини станом на 15.11.1942 р., 1 арк.
21. Єгрешій О. Єпископ Григорій Хомишин. Портрет релігійно-церковного і громадсько-політичного діяча. Івано-Франківськ: Нова зоря., 2006. 168 с. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/handle/123456789/6020>.
22. Історична наука: термінологічний і понятійний довідник / В. М. Литвин, В. І. Гусєв, А. Г. Слюсаренко та ін. Київ: Вища школа, 2002. 430 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0006160>.
23. Історично-мемуарний збірник Чортківської округи. Повіти: Чортків, Копичинці, Борщів, Заліщики / НТШ, Укр. архів, т. XXVI. Редакційна колегія: О. Соневицька, Б. Стефанович, д-р Р. Дразньовський. Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто: Діловий Комітет Земляків Чортківської округи, 1974. 927 с. URL: <https://diasporiana.org.ua/ukrainica/11075-chortkivska-okruga-istoriko-memuarniy-zbirnik-chortkiv-kopichintsi-borshhiv-zalishhiki/>.
24. Лебедович І. З мартирології духовенства Західної України. Філядельфія, 1978. 106 с.
25. Ліквідація УГКЦ (1939–1946). Документи радянських органів державної безпеки: у 2 т.. Київ: ПП Сергійчук М.І., 2006. Т. 1. 920 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0002931>.
26. Ліквідація УГКЦ (1939–1946). Документи радянських органів державної безпеки: у 2 т.. Київ: ПП Сергійчук М.І., 2006. Т. 2. 804 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0002932>.
27. Мартирологія Українських Церков: у 4-х томах. Т. 2: Українська Католицька Церква: Документи, матеріали, християнський самвидав України / Упорядкували і зредагували О. Зінкевич і о. Т. Р. Лончина. Торонто; Балтимор: Українське видавництво «Смолоскип» ім. В. Симоненка, 1985. 839 с. URL: <https://diasporiana.org.ua/religiya/8021-martirologiya-ukrayinskih-tserkov-t-2-ukrayinska-katolitska-tserkva-dokumenty-materiali-hristiyanskiy-samvidav-ukrayini/>.
28. Маслій О. Жіноче чернецтво Галичини в умовах ліквідації Української Греко-Католицької Церкви та сталінських репресій (друга половина 1940-х – початок 1950-х рр.). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. Серія: Історія.* 2014. № 40. С. 174–180.
29. Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів – Чернівці: Український католицький університет, 2021. 492 + 4 с. іл.

30. Нариси історії Української Греко-Католицької Церкви. В двох томах. Т. 1 / За загальною редакцією М. Вегеша; авторський колектив: М. М. Вегеш, Н. М. Концур-Карабінович, В. В. Марчук, М. М. Палінчак; передмова В. В. Гудзя, О. М. Ситника. Ужгород, 2022. 392 с. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/40544/1/Нариси%20історії%20УГКЦ.%20Т.%201.pdf>.
31. Нариси історії Української Греко-Католицької Церкви. В двох томах. Т. 2 / За загальною редакцією М. Вегеша; авторський колектив: М. М. Вегеш, Н. М. Концур-Карабінович, В. В. Марчук, М. М. Палінчак; передмова В. В. Гудзя, О. М. Ситника. Ужгород, 2022. 348 с. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/40549/1/Нариси%20історії%20УГКЦ%20Т.%202.pdf>.
32. Наукові проекти НДІ історії Церкви. *Івано-Франківська академія Івана Золотоустого*. URL: <http://ifaiz.edu.ua/novyny/1107-naukovi-proiekty-iic.html> (дата звернення: 09.02.2024).
33. Наукова діяльність кафедри соціально-гуманітарних дисциплін: основні проекти та напрями. *Івано-Франківська академія Івана Золотоустого*. URL: <http://ifaiz.edu.ua/novyny/785-naukova-robota-kshd.html> (дата звернення: 15.11.2023).
34. Пилипів І.В., Делятинський Р.І. Організаційна структура та соціальна діяльність духовенства Станиславівської єпархії в період німецької окупації. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Львів, 2017. Вип. 29. С. 184-194. URL: <http://jnas.nbu.gov.ua/article/UJRN-0000792802>.
35. Попик В., Делятинський Р. Чортківський деканат Станиславівської єпархії УГКЦ: ретроспективний огляд (1885–1946 рр.). *Історико-краєзнавча діяльність у закладах освіти в умовах Нової української школи: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Івано-Франківськ, 18 травня 2023 року). Івано-Франківськ, 2023. С. 176-183.
36. Попик В. І. Biography – біографіка – біографістика – біобібліографія: понятійний арсенал історико-біографічних досліджень. *Український історичний журнал*. 2015. № 3. С. 122-136. URL: http://resource.history.org.ua/publ/UIJ_2015_3_10.
37. Реабілітовані історією. У 27 томах. Тернопільська область. Книга п'ята / Упор. О. Г. Бажан, П. З. Гуцал, Л. М. Кіт. Тернопіль: ТОВ “Терно-граф”, 2018. 664 с. URL: <http://www.reabit.org.ua/files/store/Ternopol.5.pdf>.
38. Скаун Р. Греко-католицьке духовенство Брідського деканату у вирі історичних катаклізмів (1939-1946). *Брідщина – край на межі Галичини й Волині: науковий збірник*. Броди, 2021. Вип. 12. С. 113-125. URL: https://www.academia.edu/49525202/Греко_католицьке_духовенство_Брідського_деканату_у_вирі_історичних_катаклізмів_1939_1946.

39. Стоцький Я. Українська Греко-Католицька Церква і релігійне становище на Тернопільщині (1946–1989 рр.). Тернопіль: Підручники і посібники, 2003. 432 с.
40. Сурмач О. Структурна реорганізація УГКЦ в роки німецької окупації. *Історія релігій в Україні: Праці X-ї Міжнародної наукової конференції (Львів, 16-19 травня 2000 року)*. Львів, 2000. Кн. 1. С. 364-369.
41. Тернопільсько-Зборівська архієпархія УГКЦ. Парафії, монастирі, храми. Шематизм / за ред. Я. Стоцького. Тернопіль: ТОВ «Новий колір», 2014. 520 с.
42. Українська РСР: Адміністративно-територіальний поділ: на 1 вересня 1946 року. Вид. перше / Відп. ред. М. Ф. Попівський. Інформаційно-статистичний відділ при Секретаріаті Президії Верховної ради Української РСР. Київ: Українське вид-во політичної літератури, 1947. 1065 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Nevidomyi_Avtor/Ukrainska_RSR_Administratyvno-terytorialnyi_podil_na_1_veresnia_1946_roku/.
43. Шематизм всего клира греко-католицької Епархії Станиславівської на рік Божий 1931. Річник XXXIV. Станиславів: Накладом Клира Епархіяльного, Друкарня Льва Данкевича, 1931. 194 с. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16127/edition/15352>.
44. Шематизм всего клира греко-католицької Епархії Станиславівської на рік Божий 1935. Річник XXXVIII. Станиславів: Накладом Клира Епархіяльного, Друкарня Льва Данкевича, 1935. 213 с. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16128/edition/15350>.
45. Шематизм всего клира греко-католицької Епархії Станиславівської на рік Божий 1938. Річник XXXIX. Станиславів: Накладом Клира Епархіяльного, Друкарня Льва Данкевича, 1938. 216 с. URL: <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16129/edition/15348>.
46. Яковенко Н. Вступ до історії. Київ: Критика, 2007. 376 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Yakovenko_Natalia/Vstup_do_istorii/.

*Стаття надійшла до редакції 21.03.2024 р.
Стаття рекомендована до друку 16.04.2024 р.*